

**A
N
SINT
O
ANTOINE
GEERTRUIDENBERG
DRUKKERIJ
S
MUTSAERS
C
HOOFD
SCHOOL
OSS
L**

Nº 000002

PROLOOG

Aan het eind van de negentiende eeuw vestigt zich een aantal bedrijven te Geertruidenberg, dat een welkome aanvulling voor de schaarse plaatselijke werkgelegenheid biedt. Want niet iedereen in het garnizoens- en vestingstadje ontleent een bestaan aan het militair bedrijf, en de grotere industriële bedrijven zijn op de vingers van een hand te tellen. Blijkens het gemeenteverslag van 1899 zijn 221 personen werkzaam in de industriële en 99 in de ambachtelijke sector. Het merendeel van de 221 werknemers in de industrie is werkzaam bij de suikerfabriek aan de Statendam. De agrarische en scheepvaartbedrijven zijn bij bovenstaande gegevens buiten beschouwing gelaten.

Het verslag van 1899 vermeldt dat er een boekdrukkerij is 'bijgekomen'. Daarmede kreeg de sinds 1886 bestaande drukkerij van mejuffrouw A. P. Vermeeren concurrentie. Veel soelaas voor de werkgelegenheid betekent de nieuwe drukkerij niet; ten opzichte van 1898 blijkt het aantal werknemers in de typografische bedrijfstaking met een volwassen man en een mannelijk kind te zijn toegenomen van een tot drie. Daar het kind waarschijnlijk de twaalfjarige Adrianus Jacobus Bellaard betreft, die bij zijn tante Antonia Vermeeren in dienst treedt, zou dit betekenen dat de nieuwe drukkerij, evenals voorheen die van Vermeeren, een eenmansbedrijf is.

Het is de geboren Bosschenaar Henricus Gerardus Raaijmakers, letterzetter en boekdrukker van beroep, die zijn geluk in Geertruidenberg komt beproeven.

DE DONGE-BODE

In navolging van mejuffrouw A. P. Vermeeren, die het nieuws- en advertentieblad 'De Omroeper' uitgeeft, start Raaijmakers in 1900 met de uitgave van het blad 'De Donge-Bode'. Ruim veertig jaar

zal het blad, met een kleine onderbreking tijdens de Tweede Wereldoorlog, een belangrijke regio-functie vervullen in de nieuwsmelding.

Aanvankelijk verschijnt het blad op zondag, maar later - waarschijnlijk door de vele potentiële abonnees van protestantse huize - wordt de verschijningsdag naar de zaterdag verplaatst. Het vele werk, verbonden aan de uitgave van een nieuws- en advertentieblad, zal voor Raaijmakers alleen een te grote opgave zijn gebleken. Vandaar dat hij in juni 1901 de vijftienjarige leerling-boekdrukker Petrus van Wanrooy in dienst neemt, in november van datzelfde jaar gevolgd door letterzetter Marinus Raijmakers, beiden zijn uit 's-Hertogenbosch afkomstig. Erg lang blijven de nieuwkomers niet bij de drukkerij: de laatst komende vertrekt in maart 1903, Van Wanrooy in oktober 1904. De in juni 1903 in dienst getreden letterzetter Wilhelmus van de Kerkhof gaat in april van het daaropvolgend jaar weg. Voor hem in de plaats komt Karel Soethandt.

Met de komst van Franciscus Johannes Horvers, in september 1904, haalt Raaijmakers een toekomstige eigenaar van de drukkerij binnen.

Raaijmakers zal geen lang leven beschoren zijn, en als hij op 9 januari 1905 komt te overlijden, laat hij een vrouw en zes kinderen na en een klein bedrijf waarin nog twee letterzetters (Soethandt en Horvers) werkzaam zijn. Onder de naam 'Drukkerij Wed. H. Raaijmakers' zet zijn vrouw Barendina Snel het bedrijf voort. In maart 1905 treedt boekdrukker A. van den Bogaart bij haar in dienst, amper acht weken later vertrekt hij weer; een maand daarna verlaat ook Soethandt het bedrijf. Of er tussen mei 1905 en januari 1907 ander personeel bij de weduwe in dienst getreden is, is niet na te gaan. In januari 1907 treffen we ene Johannes Klaverdijk aan, die als letterzetter in dienst treedt. Deze houdt het langer bij het bedrijf vol: hij vertrekt op 30 juli 1919 naar Raamsdonk. Ondertussen is, zoals we verderop zullen zien,

de drukkerij reeds in andere handen overgegaan. Over de beginperiode bij Raaijmakers is niet zoveel te achterhalen.

In 1904 maakt Horvers zijn opwachting in het bedrijf; zijn komst betekent de voorbode van nieuwe ontwikkelingen.

ANDERE LOCATIE

In 1916 is het bedrijf van de weduwe Raaijmakers, waarbinnen Horvers ongetwijfeld een belangrijke plaats innam, verplaatst naar de huidige locatie aan de Dordtsestraat A 22, thans Vismarktstraat 10 en 12. Tot 1911 wordt het pand bewoond door de sigarenfabrikant Ludovicus Hansen die in datzelfde jaar naar Nijmegen vertrekt. Later zal hij zich te Oss vestigen, waar hij, zoals verderop zal blijken, in contact komt met Godefridus Mutsaers. Dat de verhuizing van de drukkerij in 1916 een logisch gevolg is van de voorgenomen plannen om aan de Koestraat een R.K. MULO-school te bouwen, is welhaast zeker.

Het pand aan de Dordtsestraat bestaat in feite uit twee verschillende huizen, aan de westzij het hoge huis met twee verdiepingen en acht grote ramen; en ten oosten daarvan een lager huis waarvan de twee identieke ramen zich op gelijke hoogte bevinden als van het hoge huis. Dit lage huis heeft een attiek waarop vier dito vazen staan.

In de rechterzijde van de voorgevel bevindt zich een fraaie poort, bij de familie Raaijmakers destijds bekend als 'de remise' of 'het koetshuis'.

ONTWIKKELINGEN

De drukkerij van de weduwe Raaijmakers heeft aan het begin van de eeuw de wind mee en telt in 1911 zeven volwassen werknemers,

waaronder twee vrouwen. Een jaar eerder, in 1910, is de 'Handelsdrukkerij en Boekbinderij Vermeeren en Bellaard' failliet verklaard. Onder de kinderen van Raaijmakers zullen zich geen gegadigden hebben bevonden die het door hun vader gestichte bedrijf willen voortzetten. Reden voor de weduwe Raaijmakers, die zich in haar geboorteplaats Gouda wil gaan vestigen, het bedrijf van de hand te doen. In Franciscus Horvers die al elf jaar in het bedrijf werkzaam is, vindt zij een gegadigde voor overname van het bedrijf, een overname die op 1 januari 1916 plaatsvindt. Na de verkoop van haar bedrijf vestigt de weduwe Raaijmakers zich met haar gezin eveneens aan de Dordtsestraat, zij het in een ander pand t.w. nr. A122. Op 10 april 1919 vertrekt zij naar Gouda. Ook op 1 januari 1916 sluit Horvers met zijn zwager Godefridus G. J. Mutsaers te Oss een commanditaire vennootschap onder de naam: 'F. Horvers & Co. Boek-, Courant- en Handelsdrukkerij en Boekhandel te Geertruidenberg'. Hoewel Mutsaers de commanditaire, de zgn.'stille' vennoot is - hij is door inbreng van kapitaal deelgenoot in de vennootschap zonder gerechtigd te zijn handelend op te treden of zijn naam aan het bedrijf te verbinden - blijkt uit een door Horvers op 6 januari 1916 getekende verklaring, dat Mutsaers de formele eigenaar is:

Ondergeteekende, Horvers, Franciscus, Johannes, geboren te Tilburg 20 September 1885, op 1 Januari 1916 een commanditaire vennootschap gesloten hebbende met den heer Mutsaers, Godefridus, Gulielmus, Josephus, geboren te Tilburg 18 April 1886, verklaart hierdoor, dat hij nooit of te nimmer, noch zijne eventueele nabestaanden, in welke lijn ook, eenige aanspraak zullen of kunnen maken op den inventaris of de zaak als zoodanig met den annex bij behoorenden boekwinkelinventaris, welke hij op 1 Januari met den heer G. G. J. Mutsaers is beginnen te drijven onder den naam van F. Horvers & Co. Boek- Courant- en Handelsdrukkerij en Boekhandel te Geertruidenberg, en dat genoemde zaak toebehoort aan bovengenoemden heer Mutsaers,

Godefridus, Gulielmus, Josephus of bij zijn niet meer in leven zijn zijn nabestaanden in de eerste lijn.

w.g. F. Horvers

Uit een tweetal andere verklaringen van 27 januari 1916, blijkt dat Horvers het beheer van de drukkerij, die hij op 1 januari 1916 van de weduwe Raaijmakers heeft overgenomen, op zich neemt tegen een weekloon van f 20,- plus 25% van de netto-jaarwinst. De andere 75% van de winst komt aan Mutsaers. In hoeverre Horvers eigen kapitaal in de zaak inbrengt, en voor welk bedrag het bedrijf wordt gekocht, blijft onduidelijk. Uit een van de twee hierboven vermelde verklaringen weten we dat Mutsaers aan Horvers een bedrag van f 5000,- leent. De koopsom, of een gedeelte daarvan, voor de drukkerij wordt door Mutsaers in termijnen afgelost. Van die aflossingen is een viertal, door de weduwe Raaijmakers getekende kwitanties bewaard gebleven. De laatste betaling, de voldoening van de koopsom, vindt plaats op 3 juni 1916. De kwitanties vertegenwoordigen een bedrag van in totaal f 3041,66 inclusief rente.

Hoogstwaarschijnlijk huurt Horvers de panden aan de Dordtsestraat waar de drukkerij wordt ondergebracht, van Ludovicus Hansen en zal de verkoop van de drukkerij in 1916 aan Horvers uitsluitend betrekking hebben op de bedrijfsinboedel en de goodwill.

Pas op 15 november 1916 vindt er ten kantore van notaris J. J. Scholtens te Geertruidenberg tussen G. G. J. Mutsaers en L. C. Hansen een transactie plaats van koop en verkoop van een huis, loods en erf onder Geertruidenberg, kadastraal bekend in sectie B nr. 1453 (schuur), nr. 1454 (loods) en nr. 1455 (huis en erf), samen groot 9 aren en 15 centiareen. De koopsom bedraagt f 5250,-.

Deze novemberperiode van 1916 is toch een drukke tijd, waarin tussen Mutsaers, Horvers en derden verschillende transacties

plaatsvinden. Huis, schuur en erf zijn intussen eigendom van Mutsaers, eigendom waarop hij op 22 november een eerste hypotheek geeft voor een lening bij de Terheydense fabrikant J. M. G. de Beer. Deze lening, groot f 4000,-, sluit hij af om de aankoop van een complete drukkerij-inventaris, die hij overneemt van Horvers, te bekostigen. Op 25 november 1916 komen die goederen aan hem voor een bedrag van f 12.281,54. Mutsaers bezit dan een complete drukkerij, inclusief inventaris, aan de Dordtsestraat A22. Na 1930 zijn de panden eveneens onder huisnummer 33 bekend.

Mutsaers, hoofdonderwijzer aan de Sint Antoniuschool te Oss, blijkt een wel zeer ondernemend mens te zijn. Buiten zijn onderwijzerschap en handelsonderneming te Geertruidenberg verzorgt hij ook schriftelijke cursussen voor herhalings- en ontwikkelingsonderwijs voor volwassenen. Ook schrijft hij een leesmethode voor de leerlingen van de lagere school (zie omslag pagina 4). Later zal hij zijn grafische onderneming uitbreiden met een drietal filialen in Rijen, Dongen en Nijmegen.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ

De panden aan de Dordtsestraat worden in 1916 ingericht als boekwinkel, woonhuis en bedrijfsruimten. In de voorkamer van het hoge huis wordt de winkel ondergebracht, terwijl de rest van het huis dienst doet als woonruimte. In het lage huis wordt een tussenmuur gesloopt waardoor een grote werkruimte verkregen wordt. Aan de straatzijde daarvan bevindt zich de drukkerij en aan de tuinzijde de zetters. De boekbinderij wordt ondergebracht in de tussen de keuken en het pakhuis aan de Haven gelegen sigarenfabriek van Hansen. De remise aan de straatzijde wordt gebruikt als ingang voor het personeel en bergplaats voor kleding. Tegen de noordgevel van de remise bevindt zich een overdekte wasplaats.

Met de komst in 1920 van de elektriciteit te Geertruidenberg gaat ook de drukkerij over tot het schonere energie verbruik.

De oude petroleummotoren die voor de aandrijfkracht van de machines zorgden, worden afgedankt en vervangen door een tweetal supermoderne elektromotoren: een van 1 pk en een van 1,5 pk. Haast vanzelfsprekend ondergaat de naam van het bedrijf een wijziging, een verandering die een nieuwe periode zal inluiden. Het bedrijf zal voortaan heten: 'Electrische drukkerij- binderij F. J. Horvers Geertruidenberg'. Twee van de laatst in de bevolkingsregisters van Geertuidenberg te traceren namen van werknemers bij Horvers zijn die van Christianus de Bruyn (1916) en Martinus Bakker (1919).

Bakker zal in 1927 een eigen drukkerij te Geertruidenberg beginnen. In de periode 1914-1918 en kort daarna vinden een aantal Belgische refugies, die voor het geweld van de Eerste Wereldoorlog naar Nederland zijn uitgeweken, werk bij de drukkerij van Horvers.

ANTOINE

In 1920 werkt Mutsaers aan plannen om de bedrijfsvorm om te zetten in een naamloze vennootschap. Met een tweetal raadslieden (mr. Hengst te 's-Hertogenbosch en mr. Hardy te Tilburg) worden daaromtrent door hem uitvoerige besprekingen gevoerd. In de nieuwe constellatie denkt hij twee directeurs te benoemen: F. Horvers en A. J. Bellaard. Ook heeft hij een nieuwe naam bedacht: 'N.V. Electrische drukkerij-binderij, boekhandel en advertentiebureau Antoine'.

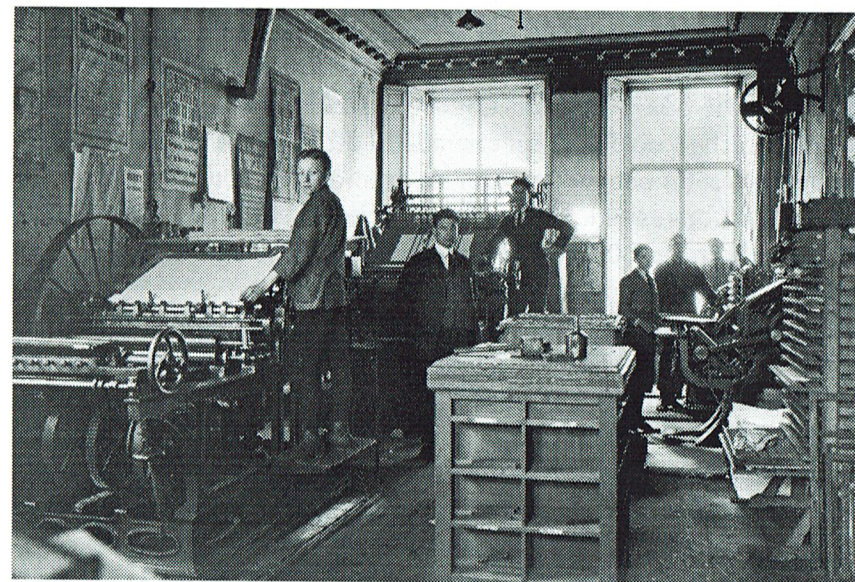
In een brief van 14 februari 1920 adviseert mr. Hardy hem af te zien van de gekozen naam en een neutralere te bedenken, tenzij, schrijft Hardy, voor u de naam een bijzondere betekenis heeft, of de drukkerij reeds onder deze naam bekend staat. Dit laatste blijkt nergens uit, dus het moet wel zijn bijzondere verering voor de

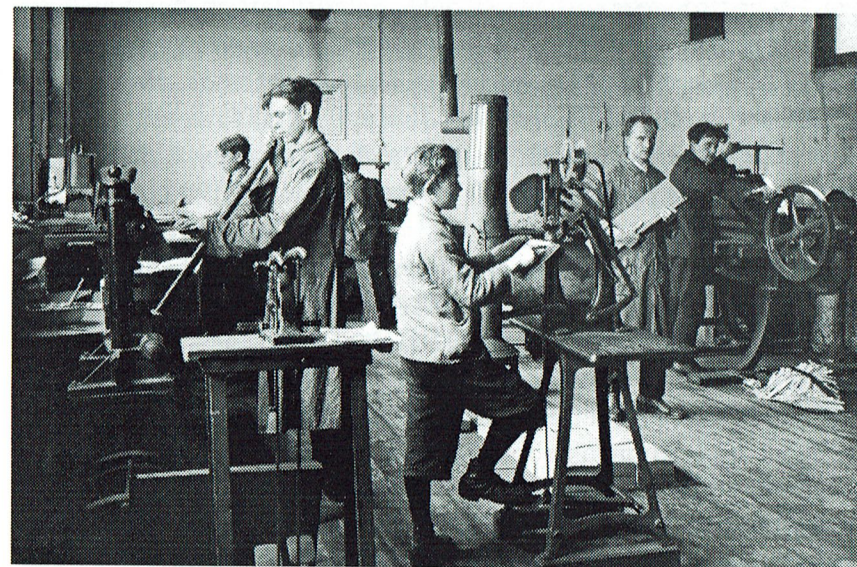
Het voltallige personeel van Drukkerij Horvers in 1917. Van links naar rechts: J. Tijtgat, Chr. de Bruijn, J. de Hoog, J. van Bekhoven, onbekend, A. van Dalen, de boekhouder Keizer, F. Horvers, J. Klavervijk, F. Zwanenberg, Chr. Litzroth, J. Goossens, P. Loonen en P. Oomen.

Zetterij aan de noordzijde van het pand Dordtsestraat in ca. 1926. Van links naar rechts: Th. Zijlmans, J. van Dalen, chef M. Bakker, F. Zwanenberg, J. Kieboom, W. van Bracht, A. van Dalen, J. Goossens, F. Baart en H. van Bracht.

Drukkerij aan de Dordtsestraat ca. 1926. Links de twee drukpersen waar De Dongebode op werd gedrukt. Van links naar rechts: C. Loonen, bedrijfsleider F. Herber, P. Loonen, J. Goossens, H. van Bracht en onbekend.

In de voormalige sigarenfabriek ten noorden van het hoge huis was de boekbinderij ondergebracht. Opname ca. 1926. Van links naar rechts: J. Goossens, J. van Dalen aan de verguldpers, Th. Zijlmans aan de niet-machine (deze is nog steeds in familiebezit), de boekbinder J. Schrauwen en F. Baart.

heilige Antonius zijn, die hem op de gedachte heeft gebracht.

Overigens is ook de school te Oss, waar hij hoofdonderwijzer is, naar de heilige uit Padua genoemd. In dit hervormingsplan wordt ook een tweetal concepten voor de arbeidscontracten van Horvers en Bellaard opgesteld. Horvers zal een jaarsalaris van f 1300,- plus eenderde van de 30% winst en recht van vrije bewoning van de woning aan de Dordtsestraat genieten.

Bellaard ontvangt een jaarsalaris van 1600,- plus tweederde van de 30% winst. Deze 30% uit de winst is uitsluitend bestemd voor de twee directeurs. Het hogere salaris en winstaandeel voor Bellaard is gelegen in het feit dat deze, in de vorm van een geldlening, kapitaal inbrengt. Uiteindelijk wordt, waarschijnlijk door de hoge stichtingskosten en commissariaat uitkeringen, van het plan afgezien.

Wat wel doorgaat, is de nieuwe naam voor de drukkerij, en tot vandaag is 'Drukkerij Antoine' een begrip voor de regio. Of op het moment dat de besprekingen met Bellaard gaande zijn deze een eigen bedrijf heeft, is niet bekend, maar enige jaren na het vastlopen van Mutsaers' plannen is aan de Venestraat de elektrische drukkerij van Adrianus Bellaard gevestigd.

ANTONIUSBEELD

Jarenlang, en dat zou best al van de jaren 1920 geweest kunnen zijn, heeft een groot beeld van Sint Antonius de drukkerij gesierd. In 1935 staat het er in elk geval! Tijdens een renaissance van de beeldenstorm in de zeventiger jaren, nu door de katholieken zelf, zou, zo beweren boze tongen, kleinzoon Frits Mutsaers wel eens de hand gehad kunnen hebben in de verdwijning van de heilige uit Padua. Hij zou de heilige, samen met een H. Hartbeeld, hebben ondergebracht in het parochiehuis aan de Koestraat, waar ze aan weerszijden van het toneel de wacht hielden en inzet waren bij een

uitvoering van het Bergs Toneel bij de opvoering van het stuk over Sint Gertrudis. Of Antonius naar zijn geboorteplaats is teruggekeerd, is niet bekend. In Geertruidenberg is helaas van hem geen spoor meer te bekenen.

NIEUWE BEWINDVOERDER

Na het overlijden in 1924 van Franciscus Horvers vindt Mutsaers in de persoon van Ludovicus Herber een waardig remplaceant voor zijn gestorven zwager. Dat familiebanden met Herber ontbreken, moge blijken uit de beperkingen die hij deze oplegt. Zo kan Herber slechts tot een maximumbedrag van f 25,- in- en verkopen aan drukkerijmaterialen doen. Reparaties aan de panden die eveneens een bedrag van f 25,- te boven gaan, behoeven toestemming van Mutsaers. Hij neemt de leidsels zelf steviger in de hand.

Dat de zaak van Mutsaers in deze tijd floreert, blijkt uit de stichting van een drietal filialen. Het eerste filiaal wordt op 17 mei 1924 gevestigd aan de Hoge Ham 127 te Dongen. Bij deze vestiging wordt, voor zover na te gaan, voor de eerste maal de naam 'Electrische drukkerij- binderij Antoine' gebezigd. Filiaalhouder in Dongen is Josephus A. Korthout. In de komende vijf jaar zullen nog filialen te Rijen en Nijmegen worden gevestigd. De vestiging te Nijmegen voert dezelfde naam als het moederbedrijf te Geertruidenberg en is gevestigd aan de Van den Havestraat 5. Filiaalhouder is Mutsaers' buurman te Oss, Henricus van de Graaf. Het filiaal te Rijen heet kortweg 'Antoine' en is aan de Kerkstraat B 179 gevestigd. Het filiaal te Dongen is zowel drukkerij als kantoorboekhandel, dat te Nijmegen alleen drukkerij en dat te Rijen uitsluitend kantoorboekhandel.

Ludovicus Herber gaat een compagnonschap aan met drukkerij Abels te Utrecht en verlaat Geertruidenberg in 1936. Later zal hij daar eigenaar worden.

Als nieuwe zakelijke bewindvoerder stelt Mutsaers nu zijn zoon Franciscus aan het hoofd te Geertruidenberg. Mutsaers junior begint zijn werkzaamheden in november 1935. Kort daarna, in 1936, volgen er direct een paar belangrijke aanpassingen. De oude opslagloods, gelegen aan de Havenkant, wordt afgebroken en ter plaatse wordt een nieuwe drukkerij met aangepast kantoor gebouwd. Het werk, dat voor een bedrag van f 4000,- door de plaatselijke aannemer Piet van Alphen uitgevoerd wordt, is nog steeds in gebruik, zij het dat het inwendige een moderne facelift heeft ondergaan.

De huizen aan de Dordtsestraat gelegen worden weer tot woonhuis ingericht. De ingangspoort voor het personeel komt nu definitief aan de Dordtsestraat, waarmee de ingang via de afgebroken opslagloods, ooit als pakhuis in gebruik bij B. van Gastel en de aannemers Kerremans en Van Uijen, komt te vervallen.

Een aardig detail uit het jaar 1936 is de komst van Nicolaas J. L. Raaijmakers naar Geertruidenberg als werknemer bij 'Antoine'. Deze zoon van de stichter van het bedrijf, die zijn eigen drukkerij te Oss failliet zag gaan, keert voor een periode van ongeveer twee en een halfjaar terug op het oude nest. Het behoeft niet veel fantasie te veronderstellen dat het ook hier de hand van Mutsaers senior is geweest die Raaijmakers een duwtje in de rug richting Geertruidenberg gegeven heeft om daar zijn zoon Frans met raad en daad bij te staan.

TWEEDE WERELDOORLOG

Na de Duitse inval in ons land in 1940 gaat er het een en ander voor het Nederlandse bedrijfsleven veranderen. Bedrijven worden gedwongen voor de bezetter te werken, worden gesloten of onder toezicht gesteld. Drukkerijen en uitgevers worden wel heel streng aan banden gelegd. Per brief van 15 december 1941 - dan is de

houding van de Duitsers ten opzichte van de Nederlanders drastisch aan het veranderen - laat de Rustungs-Inspektor Niederlande de directie van 'Drukkerij Antoine' weten, dat alle in het bedrijf aanwezige machines, gereedschappen, mallen, letters, werktafels, inkt- en papiervoorraden in beslag genomen zijn. Voor 10 januari 1942 moet men van de gehele inventaris van het bedrijf een lijst overleggen. De drukkerij mag wel door blijven werken maar wordt onder toezicht van de bezetter gesteld. Het weekblad 'De Dongebode' echter zal voorlopig niet meer verschijnen. Pas na de oorlog, na het zuiveringsonderzoek, krijgt de directie van de commissie voor de perszuivering toestemming de uitgave van 'De Dongebode' te hervatten. In 1947 verschijnt het weekblad, zij het kortstondig, opnieuw. In 1947 treedt ook een jongere broer van Frans Mutsaers, Harrie, in dienst van het bedrijf. Beide broers zijn bij hun vader in loondienst, zij het met een grote mate van zelfbeschikking. Vanaf 1947 hebben ze volmacht voor elke handels-transactie met geen enkele beperkende bepaling. In een uittreksel van het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Waalwijk wordt Frans 'gevolmachtigde' en Harrie 'bedrijfsleider' genoemd. De gevolmachtigde is gerechtigd alle soorten van overeenkomsten af te sluiten, bedragen op te nemen, ten behoeve van het bedrijf, zonder enige beperking. Hij kan dus geheel in de plaats treden van de eigenaar, bij alle handelingen op het bedrijf betrekking hebbende. Frans Mutsaers, die vanaf 1935 per trein op en neer reisde tussen zijn woonplaats Oss en Geertruidenberg, treedt kort na de Tweede Wereldoorlog in het huwelijk met Diny van der Pas en vestigt zich te Geertruidenberg. Hij betreft de woning Dordtsestraat 33. Broer Harrie, die tot de vijftiger jaren bij zijn broer in pension is, neemt later zijn intrek in het lage huis daarnaast. Dit laatste huis, de voormalige drukkerij en zetterij, wordt in het begin van de vijftiger jaren afgebroken; daarvoor in de plaats wordt een geheel nieuw huis gebouwd, nr. 33a. Jammer dat daarmee een wel heel fraaie oude gevel uit het stadsbeeld verdween. Godefridus Mutsaers overlijdt in 1958 na drieënveertig

jaar eigenaar van het bedrijf te zijn geweest. Zijn zoon Frans koopt van de erfgenamen het bedrijf en zet de dynastie Mutsaers voort. Broer Harrie verlaat het bedrijf.

DE LANGSTRAAT

In 1960, Frans Mutsaers is intussen twee jaar eigenaar van de drukkerij en de economische groei komt geleidelijk op gang, acht hij de tijd gekomen een nieuw nieuws- en advertentieblad, onder de naam 'De Langstraat' te gaan uitgeven. Dit in de regio meest gelezen weekblad wordt in Geertruidenberg en omgeving steevast 'Het Langstraatje' genoemd. We schrijven 1978, twee en zestig jaar nadat Godefridus Mutsaers de drukkerij kocht, als zijn zoon Frans het besluit neemt de drukkerij te verkopen. Zijn zoons Frits en Jan zijn niet geïnteresseerd het bedrijf voort te zetten.

Op 4 september 1978 neemt de uit Waalwijk afkomstige H. van Iersel het bedrijf over. Op speciaal verzoek van de nieuwe eigenaar blijft Mutsaers nog enige tijd in het bedrijf werkzaam om zijn opvolger met raad en daad bij te staan.

Maar uiteindelijk breekt ook voor Van Iersel de tijd aan dat hij de enige kapitein op het drukkersschip is. Aan hem de zorg de reputatie van het aloude bedrijf in ere te houden, een opgave waarin hij en zijn personeel tot op heden goed zijn geslaagd. Het bedrijf lijkt een goede basis te bezitten om nog vele jaren voort te bestaan.

EPILOOG

Toon van Dalen (gedurende 52 jaar), Theo Zijlmans (50), Piet van Prooijen (46) en Godefridus en Frans Mutsaers (beide 43), zie hier de namen van werknemers die haast de helft van een mensenleven in een en hetzelfde bedrijf werkzaam zijn geweest. Een nieuwe generatie typografen werkt voort aan het levenswerk van enkele

gedrevenen, die er niet aan dachten het bedrijf vroegtijdig te verlaten en die allen, zonder uitzondering, hun beste krachten gaven om de eer van hun werk hoog te houden. Voorbij is de tijd van de letterzetterij en de zettters, die wel eens een letterbak uit hun handen lieten vallen, om dan lettertje voor lettertje weer terug in de bak te plaatsen. Voorbij is ook de traditie van weleer, dat op de feestdag van de heilige Antonius het personeel gezamenlijk ter kerke ging om de zegen over hun werk af te roepen en om daarna in Hotel Stal aan te zitten aan een gezellige koffietafel voor een zinvol samenzijn. Na het nuttigen van een goede maaltijd en een borrel, kon men dan weer aan de dagelijkse arbeid. Tijden vervliegen snel!

NAZATEN

Godefridus Mutsaers die evenals zijn echtgenote Anna Horvers velen onderwees aan de Sint Antoniuschool te Oss en de geur van drukinkt overbracht in Geertruidenberg mag trots zijn op zijn nazaten. Zij hebben de genen van onderwijskundige en grafische talenten waarschijnlijk van hen gekregen: Hun zoon Kees als schoolhoofd te Oss, Harrie als bedrijfsleider en Frans eerst als gevolmachtigde en later als directeur/eigenaar van drukkerij Antoine te Geertruidenberg. Diens zoon Jan als docent in het middelbaar beroepsonderwijs te Breda en Frits als directeur van een grafische onderneming in Oosterbeek. Frits zijn dochter Marleen als leraar Basisonderwijs te Ede. Jeroen Walk (zoon van Hanneke Walk - Mutsaers) als all-round technisch medewerker in de grafi-media branche in Heesch. Thomas Beenen (zoon van Mieke Mutsaers) als grafisch ordermanager bij een grote grafische onderneming te Oss. Joep Dooper (zoon van Therèse Dooper-Mutsaers) afgestudeerd als grafisch vormgever.

Inge en Ellen van der Eerden (dochters van Yvonne van der Eerden-Mutsaers) die studeren aan de Pedagogische Academie in den Bosch met als doel een baan in het onderwijs.

COLOFON

Deze uitgave kwam in mei 2003 tot stand met medewerking van:

Drukkerij Linders Adremo BV Oosterbeek
Digitaal printwerk van het binnenwerk

Nico Wijgerse Wageningen
Scannen en digitale bewerking van het fotomateriaal

Grafisch Historisch Centrum/Drukkerijmuseum Etten-Leur
Zetwerk en drukwerk van het omslag op een van de historische drukpersen

Bronvermelding
De door Bas Zijlmans geschreven teksten verschenen eerder in een uitgave van de Oudheidkundige Kring Geertruydenberghe 'De Dongebode' en zijn voor deze uitgave bewerkt door Frits Mutsaers, die ook de lay-out verzorgde.

Foto's
Familiearchief van Jan en Frits Mutsaers

TER AANVULLING

Deze brochure is in mei 2003 in een kleine oplage verschenen ter gelegenheid van een familie reünie van de familie Mutsaers. De dag van deze reünie begon met een bezoek aan het Grafisch Historisch Centrum / Drukkerijmuseum in Etten-Leur waar met de familie de laatste hand werd gelegd aan deze brochure.

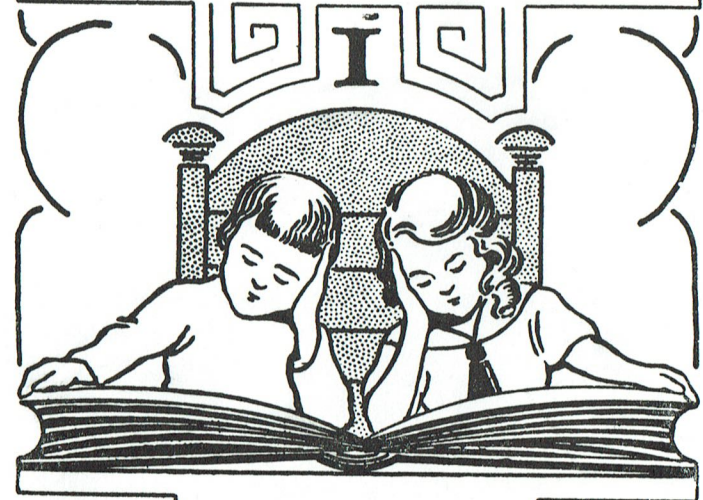
De tekst over de geschiedenis van de drukkerij is deels verkort afgeleid van het oorspronkelijk door stadshistoricus Bas Zijlmans geschreven artikel '*De werdegang van een drukkerij*' in De Dongebode, 18^e jaargang - nr.2 - juni 1992, een driemaandelijkse uitgave van de Oudheidkundige Kring Geertruydenberghe.

Inmiddels zijn we jaren verder en moet vermeld worden dat de laatste eigenaar van de drukkerij, de heer Henk van Iersel, per 1 januari 2006 de activiteiten van Drukkerij Antoine definitief heeft beëindigd. Een symbolisch moment, immers in januari 2016 bestond de drukkerij 100 jaar. Het weekblad De Langstraat, voor het eerst uitgegeven door Drukkerij Antoine in 1960, blijft dan wel bestaan. Het is overgenomen door Uitgeverij Em. de Jong uit Baarle Nassau die deze uitgave tot op de dag van vandaag nog verzorgt.

De huisvesting van Drukkerij Antoine aan de Haven 14 in Geertruidenberg heeft een andere bestemming gekregen. Alleen het kleine kantoorgedeelte is daarvoor gesloopt. Met de typische vormgeving van de jaren dertig van de vorige eeuw, vormt het resterende deel een icoon van industriële architectuur midden in de historische kern van Geertruidenberg.

Geertruidenberg, april 2021
Jan Mutsaers

EERSTE LEESOEFENINGEN

DOOR G.G.J. MUTSAERS
HOOFD EENER
SCHOOL TE OSS
ILLUSTRATIES VAN
GERARD GERRITS
UITGAVE VAN
J. CREMERS OSS